

GÖSTERGENİN TOPLUM DÜZLEMİNDEKİ YERİ: TOPLUMSAL GÖSTERGEBİLİM

Haldun İLKDOĞAN¹

ÖZ

İnsan, doğası gereği, toplumsal bir varlıktır. Bunun en temel göstergesi dilin varlığıdır. Dil varsa bir insandan fazlası vardır, birden fazla insanın varlığı ise toplumsal yapıyı ve dolayısıyla iletişimin varlığını kanıtlamaktadır. İnsanlar arası iletişim, dünyanın fenomenal yapısını kullanan başka bir düzlemi kullanmaktadır: göstergeler düzlemini. Göstergeler başlangıçta dilbilim üzerinden kendine yer bulmuştur. Göstergebilimin zamansal gelişimi sürecinde göstergenin toplum düzlemindeki varlığı, bazen göz ardı edilmiş olsa da, tanımlanmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı; göstergenin, toplumsal gösterebilimin çalışma nesnesine dönüşmesi sürecinin irdelenmesi ve toplumsal gösterebilim literatürünün tanıtılmasıdır. Bu bağlamda öncelikle gösterebilimin oluşumu, ardından yapısalılık ve post yapısalılık arasındaki ilişkiler açıklanacaktır. Son olarak da toplumsal gösterebilimin oluşumu ve temel savlarından bahsedilecektir. Böylece toplumsal gösterebilimin çalışma nesnesi olarak göstergenin, gösterebilimin göstergesinden farkı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dilbilim, Gösterebilim, Yapısalılık, Postyapısalılık, Gösterge, Toplumsal Gösterebilim.

İlkdoğan, Haldun. “Göstergenin Toplum Düzlemindeki Yeri: Toplumsal Gösterebilim”. *idil* 6.39 (2017): 3147-3164.

İlkdoğan, H. (2017). Göstergenin Toplum Düzlemindeki Yeri: Toplumsal Gösterebilim. *idil*, 6 (39), s.3147-3164.

---

¹ Arş. Gör., Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, haldunilkdogan(at)gmail.com

THE PLACE OF SIGN IN THE SOCIAL PLANE: SOCIAL SEMIOTICS

ABSTRACT

Human, as a course its nature, is a social entity. The most basic indicator of this is the presence of language. If there is language, there is more than one person, the presence of more than one person proves social structure and hence presence of communication. Interpersonal communication uses another plane that benefits from the phenomenal nature of the world: signs plane. The signs initially found their place in linguistics. In the course of the temporal development of semiotics, the presence of signs in the social plane, even thought ignored sometimes, started to be defined. The aim of this study; examining of the transformation process of sign into the working object of social semiotics and introducing the literature of social semiotics. In this context, firstly the formation of semiotics and then the relations between structuralism and post structuralism will be explained. Finally, the formation of social semiotics and its basic arguments will be mentioned. Thus, the difference between the sign of social semiotics as a working object and the sign of semiotics will be revealed.

Keywords: Linguistics, Semiotics, Structuralizm, Poststructuralizm, Sign, Social Semiotics

GİRİŞ

İnsan, doğumundan itibaren fenomenal dünyanın nesneliliğiyle iletişime geçerek dünyayı ve bedeni aracılığıyla onun bir parçası olabilmeyi öğrenir. İnsan bedeni, algı kanallarıyla bu iletişim üzerinden edindiği verilerle onu dünya içerisinde var edecek, yaşamını devam ettirecek edimler üretir. Her ne kadar insan, fenomenal dünyayı okuyarak, deneyimleyerek bir edimler bütünü üretse de bunu dünyanın doğrudan kendisine değil onun nesneliliğinin gerçekliğine, yani göstergeler üzerinden yorumlanmasına karşı üretir. Çünkü doğal fenomenlerle, teknolojinin donanımıyla ve tüketim maddeleriyle yan yana duran özel bir dünya vardır: göstergeler dünyası (Voloşinov, 2001, 49). Göstergeler, biz okumaya ve iletişime geçmeye başlamadan önce vardır. Onları farkındalıkla okuyabilmek ve incelemek için ise bilimsel temellendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzdendir ki göstergeler evrenini çözümlenmeye çalışan göstergebilim, kendini kaçınılmaz bir son olarak var etmek durumunda kalmıştır.

Göstergebilimin, Avrupa dillerindeki karşılığı olan Semiotik (Almanca), semiotique ve semiologie (Fransızca), semiotics (İngilizce) terimleri, Eski Yunancadaki semeion sözcüğüne dayanır. Semeion, Eski Yunancada gösterge, işaret anlamına gelir ve daha çok tıp dilinde kullanılmıştır (Akerson, 2005: 49). 20. yy'la geldiğinde bu sözcük dilbilim terminolojisinin temellendirdiği bir bilim dalına dönüşmüştür. Dolayısıyla göstergebilim; diller, dizgiler, belirtgeler vb. gibi gösterge dizelerini inceleyen bilimdir (Guiraud, 2016: 17). Bilgi temel birimi "gösterge" olan bir ilişkiler dizgesi olarak dünyayı anlama biçimidir. Yani göstergebilim, gösterimin doğasını araştırır (Gottdiener, 2005: 15). Konusu, tözü ne olursa olsun, sınırları ne olursa olsun, her türlü göstergeler dizgesidir (Barthes 2014: 23).

Bu tanımların içeriğini kavrayabilmek için göstergebilimin araştırma nesnesi olan "gösterge"nin ne olduğunu ortaya koymak gerekir. Gösterge, genel olarak, kendi dışında bir şeyi temsil eden ve dolayısıyla bu temsil ettiği şeyin yerini alabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne, olgu, vb. olarak tanımlanır. Bu açıdan, sözcükler, simgeler, işaretler, vb. gösterge olarak kabul edilir (Rifat, 2014: 11). Gösterge bir uyarıcıdır, yani duyuşal bir tözdür. Uyandırdığı bellekselel imge kafamızda başka bir uyarıcının imgesine bağlanır. Göstergenin işlevi, bir iletişim doğrultusunda bu ikinci imgeyi canlandırmaktır (Guiraud, 2016: 39). Bir iletişimin gerçekleşmesi ve ikinci imgenin canlandırılması ise kullanıcıların onu bir gösterge olarak kabul etmelerine bağlıdır (Fiske, 2014: 123). Göstergenin kendinden başka bir şeye göndermede bulunması ve biri tarafından da anlaşılması (Fiske, 2014: 125) bize, göstergenin iki temel unsurdan oluştuğunu açıklamaktadır: gösteren ve gösterilen. Bu bağlamda göstergenin bir gösteren ve bir gösterilenden kurulu olduğunu ve gösterenler

düzleminin anlatım düzlemini gösterilenler düzleminin ise içerik düzlemini oluşturduğunu söylemek gerekir (Barthes 2014: 47). Gösteren ile gösterilen arasındaki bağıntı, şöyle ya da böyle saymacadır; kullanıcıları arasında yapılan bir sözleşmeden doğar (Guiraud, 2016: 41). Bunu kanıtlayan en önemli örnek ise trafik akışının düzenli olarak sağlanmasına yarayan, araçlar bağlamında mekânsal pratiklere müsaade eden, sınırlayan ya da engelleyen trafik akış dilidir. Kullanıcıları arasında bir uzlaşım vardır, bu sayede kırmızı ışıktaki duruluk, kesintisiz çizgide solama yapılmaz ve işaretlere (trafik levhalarına) göre kullanıcı aracının trafik akışında nasıl hareket etmesi gerektiğine karar verir. Ancak her gösterge kullanıcı nüfusunun değişkenliği, dolayısıyla anlamının değişkenliği (ya da anlamsızlığı) nedeniyle kendini bu kadar açık bir şekilde ortaya koymaz. Çünkü uzlaşım (sözleşme) belirsizleştikçe göstergenin değeri de kullananlara göre değişir (Guiraud, 2016: 42).

Göstergeyi temel ilgi alanına yerleştiren göstergebilim üç temel çalışma alanına sahiptir: Bunlardan birincisi göstergenin kendisidir. Bu alan, gösterge çeşitlerinin, bunların çeşitli anlam taşıma yollarının ve göstergeleri kullanan insanlarla ilişkilendirilme biçiminin araştırılmasını içerir. İkincisi, içinde göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemlerdir. Bu çalışmalar içinde, toplumun ya da kültürün gereksinimlerini karşılamak için geliştirilen kodları ya da bu kodların iletilmesi için var olan iletişim kanallarını işletmek için başvuru yolları ortaya koymak yer almaktadır. Üçüncüsü ise, kodlar ve göstergelerin içinde işlediği kültürdür. Kültürün kendi varoluşu ve biçimi de bu kodların ve göstergelerin kullanımına bağlıdır (Fiske, 2014: 122).

Göstergebilim ve göstergeler evreni sorunsalı, bir bilim mi yoksa bir inceleme yöntemimi gibi sancılardan süregelmiş bir geçmişe sahiptir. Göstergebilim'in ortaya çıkışından itibaren nasıl dönüşümlere uğradığına bakmak göstergebilimin bir bilim olarak kendini kanıtlama çabasında eksikliklerini ve yeterliklerini kavramamızı sağlayacaktır. Bunun için ise, Saussure ile başlayan Yapısalcılık üzerinden kendini var etmeye çalışan göstergebilimin Derrida'nın çıkışıyla birlikte postyapısalcı bir düstura kaymasındaki nedenleri, bu süreçteki bilimsel aktörleri ve göstergebilime bakış açılarını daha detaylı açıklamak gerekmektedir. Bu açıklamalar ise bu çalışmanın açıklamaya çalıştığı toplumsal göstergebilimin hangi süreçler sonrasında ortaya çıktığını gösterecektir.

1. Göstergebilimin Oluşumu

İngiliz filozof John Locke (1632 - 1704) *Essay Concerning Humane Understanding* (İnsanın Anlama Yetisi Hakkında Bir Deneme) adlı çalışmasında, göstergeleri çözümleme öğretisini "Semiotike" olarak adlandırmıştır (Rifat, 2014: 28).

Böylece göstergebilim bilimsel platformlarda kendini göstermeye başlamıştır. Buna neden olan ise Locke'un göstergeleri bilginin vazgeçilmez gereçleri olarak görmesinden ileri gelmektedir. Tüm fikirlerin duyularımız aracılığıyla oluştuğunu, duyularımızın da, algılanabilir dış nesnelere hakkında olduklarını ya da zihinsel bir yansımadan kaynaklandıklarını, zihinsel yansımanın da, zihinlerimizin içsel işlemlerinin, kendimiz tarafından algılanmaları ve kendi kendimize yansıtılmaları hakkında olduklarını vurgulamıştır (Akerson, 2005: 57). Locke'tan sonra ise Fransız matematikçisi Jean Henri Lambert (1728 - 1777) iki ciltten oluşan Neues Organon (Yeni Organon) [1764] adlı yapıtının bir bölümünü, düşüncelerin ve nesnelere gösterilmesiyle ilgili öğretiyi (semiotik) ayırır. J. H. Lambert bu bölümde, özellikle doğal dillere ilişkin bildirişim dizgeleri üstünde durur ama, müzik, koreografi, arma, amblem, tören gibi dil dışı gösterge dizgeleriyle ilgilenmekten de geri kalmaz. Göstergelerin dönüşümlerini ve birleşim kurallarını da inceler (Rifat, 2014: 29).

Daha sonraları, çağdaş göstergebilimin birbirinden habersiz iki öncülerinden biri, Amerikalı filozof Charles Sanders Peirce (1839-1914) diğeri ise Peirce ile aynı dönemlerde yaşayan, 20. yy. dilbiliminin kurucusu sayılan İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'dur (1857-1913) (Akerson, 2005: 49-50). Ferdinand de Saussure (2014) göstergebilimi göstergelerin toplum içindeki yaşamını inceleyecek bilim olarak ifade etmiştir (Guiraud, 2016: 17). Aslında bir dilbilimcidir ve dili göstergelerden oluşan bir dizge olarak görmektedir. Peirce ise bir felsefeci olarak deneyim ve insanı saran dünyayı anlama sorunuyla ilgilenir. Asıl ilgisi ise, göstergeler, insanlar ve nesnelere arasındaki yapısal ilişkide inşa edildiğini düşündüğü anlama yöneliktir (Fiske, 2014: 124). Dolayısıyla Saussure göstergebilimin toplumsal yönüne dikkat çekerken Peirce mantıksal bir göstergebilimin temellerini atmıştır.

Özellikle Peirce'in düşünceleri Göstergebilimin bağımsız bir bilim dalı olmasına zemin hazırlamıştır. Saussure da göstergebilimin dilbilimden bağımsız bir bilim dalı olmasına yönelik savlarını ortaya koymuştur. Sonuç olarak göstergebilim 1960'lardan sonra kendini bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya koymaya başlamıştır. Dilbilim ve edebiyat araştırmacılarının tek elinden kurtulması ise göstergebilimin, mimari, endüstri ürünleri tasarımı, şehir planlaması, toplumsal davranış kalıpları, moda, mitoloji, sinema vb. alanlarda da kullanılabilmesinin deneyimlenmesi ve yorumlanmasıyla birlikte gerçekleşmiştir. Bunda en çok etkili olan isimler ise Umberto Eco ve Roland Barthes'dir (Akerson, 2005: 80). Ancak burada açıklanmaya değer bir husus bulunmaktadır: Roland Barthes (2014) göstergebilim anlayışını Saussure'a dayanan Avrupa geleneği üzerinden biçimlendirmiş (Gottdiener, 2005: 36), Umberto Eco ise Peirce'e dayanan Amerika geleneği üzerinden biçimlendirmiştir (Akerson, 2005: 80).

Göstergebilim, kendini ortaya koyabilmek adına diğer bilimler gibi bir gelişim sürecinden geçmiş ve hala da geçmektedir. Bu süreç yapısalcılıkla başlayan ve postyapısalcılıkla devam eden, temelde özne sorununa ilişkin bir süreçtir. Son olarak göstergelerin toplumsal süreçlerde de var olduklarının dahası bunun nasıl gerçekleştiğinin açıklamasına gitmeden önce yapısalcılık ve postyapısalcılığın göstergeyi hangi yönleriyle ele aldıklarını incelemek gerekir.

2. Yapısalcılıktan Postyapısalcılığa

Göstergebilimcilerin çoğu, önceleri "Yapısalcılık" adı verilen bir yaklaşımı benimsemişlerdi (Akerson, 2005: 80). Yapısalcılık, dilbilim kaynaklı bir kuram olarak ortaya çıkmıştır: dili kendisi içinde ve kendisi için ele alan bu kuramsal yaklaşıma göre, dil yapılandırılmış bir bütündür; bu bütünü tanımlayacak olan da değişik düzeylerdeki öğeler (sesbirimler, anlambirimler, tümceler) arasındaki bağıntılardır (Rifat, 2013: 237). Yapısalcılık, insan etkinliklerinin genel yapılarını belirlemeye çalışan bir çaba olarak temel benzetmelerini dilbilimden alır. Yapısal dilbilimin genel olarak dört temel işlevi gerçekleştirdiği bilinmektedir: birincisi, dikkatleri dilbilim görünüsüne ilişkin bilinç çalışmalarından bilinçdışı yapıyı da gözeten çalışmalara yöneltmesidir; ikincisi, elde bulunan terimlere birbirinden bağımsız terimler gibi yaklaşmak yerine kendisine bu terimler arasındaki ilişkileri çözümlenmeye katmayı temel almasıdır; üçüncüsü, dizge kavramını yeniden gözler önüne sermesi; dördüncüsü ise genel yasaları keşfetmenin peşine düşmesidir (Sarup, 2004: 62).

Yapısalcılığın öncüsü olan Saussure (2014) yapısalcı düşüncesinin içerisinde dilin toplumsal yönüne dikkat çekmiş olsa da dilin daha çok biçimsel yönüne odaklanmış olması toplumsal yanından uzaklaşmasına neden olmuştur. Barthes'ın söylemiyle "dilbilim, Saussure'ün dil kavramının özellikle <<değerler dizgesi>> yönünü geliştirmiştir. Böylece, dilsel kurumun içkinlik düzleminde incelenmesinin zorunlu olduğu görüşü benimsenmiştir: içkinlik toplumbilimsel araştırmaya elverişli değildir" (Barthes, 1979: 14-15). Saussure'ün temel amacı, dili oluşturan karmaşık konuşma edimlerini bir düzen çerçevesine oturtmaktı. Bunu ise ancak "dilsel yapı" aracılığıyla anlaşılabilceğini savunarak, dilde evrensel bir yapı bulunduğunu ve toplum içerisinde anlamayı sağlayanın da bu yapı olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Saussure'ün dil anlayışı, anlamda yapıya odaklanmayı savunurken aslında öznenin yerini yapı almaktadır. Buna göre anlamın belirleyicisi özne olmayıp öznenin içinde bulunduğu yapıdır. Dolayısıyla "yapı" içindeki öznenin yaşantısı önceden belirlenmiştir (Saygın, 2010: 10 -11).

Saussure'ün dil analizini antropolojiye uygulayarak yapısalcılığın ilk öncülerinden olan Levi-Strauss "Toplumsal olguların da dilsel olgular gibi bir yapıya

bağlandığını" öne sürmüştür (Yücel, 2015: 70). Bu bağlamda toplumu dilin analizi gibi bir analiz yöntemine tabi tutarak açıklamaya çalışmıştır. Ona göre tıpkı dil gibi toplum da çeşitli işaretler toplamıdır, çünkü toplumlar kültürel özelliklerini kodlarlar. Toplumu incelemek bu kodları, yani toplumu oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri bir bakıma matematiksel olarak incelemeyi gerektirir (Saygın, 2010: 11). Akrabalık ilişkileri ile söylenlerin temel yapısını araştıran (Rifat, 2017: 127) Strauss'un yapısal antropoloji yaklaşımı yapı ve özne sorununun en önemli ayaklarından biridir. Çünkü onun görüşlerine göre birey, toplumsal yapı içerisinde tamamen pasiftir, onu yapı biçimlendirir. Dahası yapı, aşkınsal bir yere de sahip olup toplumsal bilinçaltını ifade eder, bu da bireyin zihninin yapı tarafından şekillendiğini belirtmektedir. Sonuç olarak toplumsal alanda öznenin etkili olabilmesi söz konusu bile değildir (Saygın, 2010: 13).

Yapısalcılığın önemli isimlerinden olan Roland Barthes, Saussure'ün düşünceleriyle temellendirdiği bir göstergebilim anlayışı üzerinden gitse de bazı noktalarda onun düşüncelerinden ayrılır. Bunlardan en belirginini göstergebilim ve dilbilimin hangisinin bir diğerini kapsadığı üzerindeki düşünceleridir. Barthes, göstergebilimcinin başlangıçta her ne kadar dil dışı tözler üzerinde çalışsa da, ilerlediği yol üstünde, er geç, dili bulacağını belirterek bu dilin ise yalnızca örnekçe olarak değil de bileşen, aracı ya da gösterilen olarak kendini ortaya koyacağından söz eder. Dolayısıyla dilbilim, ayrıcalıklı da olsa genel göstergeler biliminin bir bölümü değil, göstergebilim dilbilimin bir bölümüdür ifadesini kurar (Barthes, 2014: 28-29).

Barthes'ı Saussure'den ayıran bir diğer düşünce ise göstergenin neyi ifade ettiği. Barthes'a göre gösterge, Saussure'ün söylediği gibi, temelde bir düz anlam biçimidir. Yani gösteren dolaysız olarak özel bir nesneyi adlandırır ya da neye gönderme yaptığını açıkça belirtir. Bunun yanı sıra, göstergeler kültürel olarak belirlenmiş anlamlara ya da ayrıca anlamları olan yan anlamlara gönderme yapar. Bu bağlamda nesnelerin anlamı, Saussure'ün yalnızca düz anlam düzeneğiyle dile getirdiğinden daha sağlam yollarla, kültürel süreçlere bağlanmış üst dereceli yan anlam düzeylerini de içerir. Bir gösterge kendi kendine başka bir göstergenin, yan anlamın ya da konum gibi kültürel bir değeri gösteren ikincil dereceli bir göstergenin göstereni olabilir. Bu durumda gösterge toplumdaki konum yapısı gibi kültürün yan anlamsal yönleri için bir "gösterge taşıyıcısı" olur (Gottdiener, 2005: 30-31). Barthes'ın bu düşüncesinin alt yapısı Marks'ın Alman İdeolojisi'nden esinlenerek eleştirel bir yaklaşım oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşımla, ideolojik bir anlam belirlenimi olduğunu ve tüm mit sistemlerinde var olan yan anlam - düz anlam ilişkisinde bunun görülebileceğini belirtir (Saygın, 2010: 13). Barthes'a göre, gösterge dizgeleri yan anlamsal kodlar olan kültürel değerlerle ya da ideolojiyle eklemlenirler. Bunlar ise Saussure'ün sandığından daha zengin anlam yapıları üretir.

Çünkü gösterge bütün bir ideolojiyi tek bir söz ya da imge içine sıkıştıran bir alt yerleştirme olabilir (Gottdiener, 2005: 31). Barthes'ın bu düşünceleriyle birlikte yapısalcı yaklaşımdaki kendiliğinden belirleme düşüncesi yerini öznenin inşasında ideolojinin nasıl bir etkiye sahip olduğu tartışmaya açılmıştır (Saygın, 2010: 14).

Yapısalcılığın yukarıda belirtilen temeller üzerinden kendini yenilemesi ve geliştirmesi sürecinde yapısalcı düşünce eleştirisinden kendini "yapısöküm" olarak ortaya koyan postyapısalcılık, göstergebilim düşünce düzleminde belirlemeye başlamıştır. Yapısökümün temelde barındırdığı işlemler: bir metne egemen olan karşıtlığı ve bu karşıtlığın ayrıcalıklı ögesini ortaya çıkarmak; karşıtlığın metafizik ve ideolojik varsayımlarını belirgin duruma getirmek; bu karşıtlığın, kendisi tarafından kurulduğu kabul edilen aynı metin içinde nasıl bozulup parçalandığını ve tam tersi bir durumun nasıl ortaya çıktığını göstermek; karşıtlığı sarsıp, yerinden oynatıp, metnin söz konusu olan sorunsal alanına yeni bir görünüm kazandırmak, yeni bir biçim vermek şeklindedir (Rifat, 2013: 235). Ancak postyapısalcılık bununla birlikte Saussure'ün (her ne kadar yapı dışına çıkamasa da) gösterge anlayışındaki toplumsal bağlamdan uzaklaşmıştır.

Postyapısalcılığın en önemli ismi olan Derrida, yapısalcıların metafiziksel kabullere dayandığını ve aşmak istedikleri metafiziksel döngünün bir parçası olduklarını dile getirir (Saygın, 2010: 19). Dahası Heidegger'in Hümanizma eleştirisinden yola çıkarak Batı metafiziğini yapısöküme uğratmayı tasarlar. Bu amaçla da öznenin ve anlamın sabit olmadığını ortaya koymaya çalışır (Saygın, 2010: 20).

Derrida'nın yapısalcılığa getirdiği önemli eleştirilerden ilki genel yasaların olup olmadığına kuşkuyla bakmasıdır (Sarup, 2004: 62). Yapısalcılığın genel bir anlamın varlığı ve arayışını eleştirerek sabit bir anlam ilişkisinin olmadığını açıklar, dolayısıyla da vurgu gösterenden gösterilene kayar (Saygın, 2010: 20). İkinci eleştirisi nesnel tanımların olanaklı olduğu görüşüne dayandırılan özne ile nesne karşıtlığını soru yağmuruna tutar. Ona göre, nesnenin tanımı öznenin arzu örüntüleri işe karışmadan asla verilemez. Üçüncü eleştirisi, yapısalcıları önce dengeli eşitlikler arayışından vazgeçmeye, hemen ardından da karşıtlıkla yer alan her terimin aslında diğeri'nin suç ortağı olduğunu görmeye davet eder (Sarup, 2004: 62).

Derrida, yapısöküm aracılığıyla metnin gerçek anlamını bir metnin öğelerinden değil, bir metnin çoğunlukla göz ardı edilen, marjinal metaforlar ve retoriksel aygıtlarından çıkarmaya çalışır. Metnin anlaşılması bu anlamda onu parçalara ayırmak, ona yeni anlamlar yüklemek etkinliğidir. Metin yorumunda doğru veya yanlış anlam diye bir şey söz konusu olamaz. Ona göre bir metin, yazı yazarın

kaleminden çıktığı andan itibaren kendine özgü bir gerçekliğe sahip olur ve yazarın değil okuyucunun malı olur. Bu yönüyle anlam yazara veya metne değil, doğrudan okuyucuya bağlıdır. Çünkü anlam yalnızca okuma edimiyle var olur. O, bu yolla bir bakıma metnin anlamının, tamamıyla anlamı belirleyen yapılardan oluşmadığını ve aslında metnin belirlenemezliği ile sınırsızlığını ortaya koymaya çalışır. Metin, kurulu yapısından farklı olarak pek çok şekilde kurulabilir ve her yeniden kurmada tamamıyla ona yeni anlamlar yüklemiştir (Saygın, 2010: 21). Bu düşünceler Derrida'nın temsil kavramını reddettiğini ortaya koymaktadır. Böyle bir reddediş ise toplumsal boyutta genel bir anlamın olamayacağını, anlamın değişken ve ulaşılması güç olduğunu vurgulamaktadır. Derrida'ya göre anlamı yakalama araçlarının başında gelen temsil yalnızca bir terim ve adlandırmadır (Saygın, 2010: 20).

Yapısalcılık ile postyapısalcılık birbirinden oldukça ayrı olsalar da aralarında benzerlikler de bulunmaktadır: her iki yaklaşım da eleştireldir. Dahası postyapısalcılık kuramı yapısal dilbilimi kullanmaktadır (Sarup, 2004: 9). Her şeyden önce yapısalcılık ve postyapısalcılıkta süreklilik arz eden şey özne eleştirisidir. Yapısalcılık, mutlak benlik yapısına sahip ve kendisi dışındaki tüm evreni ötekileştiren öznenin sorgulanması girişimidir. Bu nedenle Saussure'dan başlayan yapısalcı çizgi, hâkim özne yapısının aşındırılması girişimidir (Saygın, 2010: 29). Önde gelen yapısalcılardan Levi-Strauss, varlığın merkezine yerleştirilen insan öznesini "felsefenin şımarık veleti" diye adlandırmıştır. İnsan bilimlerinin değişmez amacının insanı oluşturmak değil, onu çözüştürmek olduğu ileri sürülmüştür. Sonraları bu yapısalcılığın savı olmuştur (Sarup, 2004: 9). Dolayısıyla yapısalcılık, yerleşik özneyi merkezi konumdan, onun yerine yeni bir özne anlayışı yerleştirmek amacıyla çıkarır. Bu yönüyle doğaya karşı öznenin hâkimiyetini değil, öznelarasılığın olanağını engelleyen öznenin hâkimiyetini kırmaya çalışır (Saygın, 2010: 29 -30).

Postyapısalcılık da özneyi aşındırma girişimidir. Ancak öznenin belirleniminde duran yapıya karşı postyapısalcı yaklaşım Nietzscheci yaklaşımı hareket noktası belirleyip özneye bir oluş alanı açmaya gitmiştir. Bu nedenle postyapısalcılar belirlenimlerin ve özneyi pasif kılan öge ve yapıların dışında kalan, yani sabit anlam ufkunu aşan bir yeni mekân ve ilişkilene biçimi bulmaya veya oluşturmaya girişmektedirler (Saygın, 2010: 30).

Bu iki kuramı birbirinden ayıran net çizgilere gelirse: Yapısalcılık genel anlamda bir mutlaklığa ulaşma amacı taşıırken postyapısalcılık bütün belirleyicilik şekillerinin bir reddi olup ya çoğul olanakları ve çeşitlilikleri ya da sonsuz oluşa sahip bir özne için sınırlanmamış bir yaklaşım biçimi olarak karşımıza çıkar (Saygın, 2010: 30-31); yapısalcılık, doğruluğu metnin "arkasında" ya da "içinde" görünürken, postyapısalcılık okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimini üretkenlik olarak

görmektedir (Sarup, 2004: 12); yapısalcılık kesin bir bilme modeli ve bu kesinliğin ilkeleri bütünlüğü olarak görünürken, postyapısalcılık, daha kaotik bir tarzda öznenin oluş imkanı için alternatifler bütününe olumsuzluğunu savunan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar (Saygın, 2010: 31).

Postyapısalcı yaklaşımın bahsedilen özellikleri, yapısalcılığın genel kanılara varma çabasının eleştirisi üzerinden kendini var etse de göstergenin toplumsal bağlamından ve ideolojik eklemelenmesinden oldukça uzaklaşmıştır. Yapısöküm bilinç felsefesinden öte bir şey değildir. Bu düşüncenin ışığında aydınlanan postmodern kültür çözümlemesi yalnızca kültür anlayışıyla ilgilenir, yani ussal imgeyle. Yapısöküm bağımsız kültür yorumlayıcısının toplumsal bağlamla ya da gündelik kullanımla ilişkilendirme gereksinimi duymadan gerçekleştirdiği gösterim eleştirisine bel bağlar ve toplumsal etkileşimi ve derin gösterilenler düzeyini hem üreten hem de yeniden olumlayan/yeniden üreten iletişim dinamiklerini göz ardı eder (Gottdiener, 2005: 48-49). Bu eleştiriler bizi göstergebilimin kültür çözümlemesinde nasıl kullanılacağına ilişkin açıklama yapmayı amaçlayan toplumsal göstergebilime götürmektedir. Toplumsal göstergebilim, göstergebilimin kültür çözümlemesinde nasıl kullanılacağına ilişkin bir tartışma ortamı sunmaktadır. Dolayısıyla toplumsal göstergebilim, Saussure'ün gelenek ve onun eleştirisine dayanan yapısökümcülük gibi yaklaşımlara karşı bizi, Saussure'ün Genel Dil Bilim Derslerinde bahsettiği "toplumdaki göstergelerin yaşamı" düşüncesine geri götüren ve Peirce'yi göstergebilimi temel alan bir kültür çözümlemesi biçiminin ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Toplumsal Göstergebilim

Toplumsal göstergebilim kavramı Halliday (1978) tarafından tanıtılmıştır. Saussure'un dilin toplumsal yönüne dikkat çeken çalışmaları sonrasında yine dilbilim üzerine çalışmalarını yürüten Halliday "dizgesel işlevsel dilbilgisi" (systemic functional linguistics) çalışmasında yapısalcı göstergebilim üzerinde temellenen toplumsal göstergebilime dikkat çekmiştir (Aiello, 2006: 90; Cameron, Sandor & Mickan, 2011: 105; Mehawesh, 2014: 90; Wells, 2014: 691).

Halliday'e göre dil toplumdan ayrı düşünülemez. Dilin toplumsal göstergebilim bakış açısıyla irdelemesinin nedeni, insanlar arasındaki etkileşimin bir sonucu olan anlamların toplumsal içerik doğrultusunda incelenmesi ihtiyacı ve zorunluluğudur (Mehawesh, 2014: 90). Bunu da "bir türdeki ya da diğer türdeki insanlar arası anlam değiş tokuşu" (Halliday, 1978: 2) olarak ifade etmektedir. Toplumdaki bireyler kendi bireysel kavrayışları neticesinde konuşup yazmazlar, bunu

içinde buldukları toplumsal dünyanın etkisi sonucu bunu elde ederler (Morgan, 2006: 221).

Bir toplum içerisinde var olmak toplumsal yapının anlamlarının paylaşılması, bu sayede toplumsal ve bireysel yapının ve dünyanın biçimlenmesine ilişkin kavrayış ve edimlerin edinilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum, ilişki içerisinde olan katılımcılardan oluşur, bu ilişkiler ise toplumsal rolleri belirler (Halliday, 1978: 15). Toplumsal roller bir toplumun üyesi olmanın gerektirdiği bireysellikten ve birleşmişlikten oluşmaktadır. Bunlar ise belirli bir zamandaki tek bir rolden değil birden fazla rolden oluşmaktadır ve bireyin tekselliğinden bir toplum içerisindeki bireyselleşmesi bu rollerin senteziyle olgunlaşmaktadır. Halliday'e (1978: 23) göre birey, kültürel olarak belirlenmiş bir dil öğrenimine ilişkin durumlar ile kültür aracılığıyla biçimlenmiş bir çevreye sahiptir. Bu da bizi birbirine bağlı iki sonuca götürmektedir: (1) insan davranışlarını biçimlendiren ve dil aracılığıyla uyumlulaştıran, (2) kendi içinde kültürün bir parçası olarak "dilsel çevre" sorunu (Mehawesh, 2014: 90). Dolayısıyla dil, bir kültür dâhilinde oluşmuş göstergeler sistemidir.

Halliday'in çalışmasını geliştirip bir üst seviyeye taşıyanlar ise Hodge ve Kress'dir (1988). Hodge ve Kress'e göre göstergeler toplumsal ilişkilerin somut biçimlerinden ayrılmaz, dahası toplumsal ilişkiler olmaksızın oluşmazlar. Bu bağlamda toplumsal göstergebilimin çalışma nesnesi toplumsal iletişim alanına giren gözlenebilir olaylar ve objelerdir (van Leeuwen, 2005: 3-4). Göstergebilimsel sistemlerin toplumsal pratik içerisinde kullanımı ve önceden tanımlanmış kültürel kodlarla ve keskin yapılarla tanımlanmamış anlamların oluşumundaki dinamik bir süreç olarak bir göstergebilimsel kavram inşası üzerine odaklanmışlardır. Hodge ve Kress'in toplumsal göstergebilime yaklaşımının önemli noktalarını özetlemek gerekirse: süreç her türlü iletişim aracının kullanımıyla gerçekleştirilir ve bu sayede her türlü anlam sirküle edilmiş ve alınılanmış, üretilmiş ve yeniden üretilmiş olur; toplumsal anlamlar göstergesel biçimler, göstergesel metinler ve göstergesel pratikler aracılığıyla kurulurlar; toplumsal göstergebilim insanlarla ilgili olan tüm göstergesel sistemler üzerinde çalışır (Mehawesh, 2014: 90).

Toplumsal göstergebilim üzerine yapılmış çalışmalar gelişerek devam etse de Halliday'in çalışmasında da olduğu gibi toplumsal göstergebilim başlığına sahip birçok çalışmada (Örn, Hodge and Kress 1988; Alter 1991; Flynn 1991; Riggins 1994; Jensen 1995) kavram belirsiz bırakılmıştır. Bunun temel nedeni toplumsal göstergebilimin yalnızca dilbilim çalışmaları odağında gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bahsedilen çalışmaların dışında toplumsal göstergebilim kavramının en açık tanımı Lagopoulos ve Gottdiener'in yaptığı tanımdır: "toplumsal

göstergebilim gündelik yaşamda ideolojinin materyalist analizidir." (Cobley & Randvır, 2009: 2). Lagopoulos ve Gottdiener toplumsal göstergebilimi mekân çalışmalarına adapte eden ilk isimlerdir (Cobley & Randvır, 2009: 26). Göstergebilimi Marksizm ile bütünleştirerek oluşturdukları toplumsal göstergebilim düşüncesini Lagopoulos (1993: 275) "Marksist materyalist toplumsal göstergebilim" olarak ifade etmektedir.

Gottdiener'e (2005) göre toplumsal göstergebilim, temelinde kültürün göstergebilimsel çözümlemesini amaç edinmiş bir çözümleme yaklaşımıdır. Kültür kavramı, karşılık geldiği anlamlar konusunda farklı uzlaşımlar ortaya koysa da genel yargıda kavramın doğrudan sembolik düzenle, anlama ilişkili olduğunu söylemek gerekir (Cuche, 2013: 10). Kültürün toplum içerisinde bir uzlaşma sahip olmasıyla birlikte anlama ilişkili olması ve anlamın çoklu olasılıkları bu uzlaşım yapısına ufak bir soru işareti yerleştirilmesine neden olmaktadır. Buna rağmen yapısalcı Levi Strauss'a göre kültür şu şekilde açıklanmıştır: "Her kültüre bir sembolik sistemler bütünü olarak bakılabilir ve bu sistemlerin en önde gelenleri dil, evlenme kuralları, ekonomik ilişkiler, sanat, bilim ve dindir. Bu sistemler, fizik gerçekliğin, sosyal gerçekliğin görünüşlerini, bu iki gerçeklik tipinin kendi aralarında kurduğu ilişkileri ve sembolik sistemlerin kendi aralarında kurduğu ilişkileri dile getirme amacı taşır." (Cuche, 2013: 61). Bu tanımla kültür kavramı sembolik düzlemde bizi toplumun dinamiklerine götürdüğünü söylemek çok da yanlış bir söylem olmayacaktır. Fizik gerçekliğin ve onun üzerine yüklenen anlamlar bütünüdür yani sosyal gerçekliğin çoklu diyalektik ilişkiler ve sentezler bütünü olduğu, dahası bu oluşumun da bizi karmaşık bir yapıya yani kültürün karmaşık bir bütün olduğu sonucuna ulaştırır. Toplumsal göstergebilim, göstergebilim aracılığıyla bu yapıyı irdeleme ve açıklama kaygısı taşımaktadır.

Toplumsal göstergebilimin temel savlarına bakılacak olursa bunlardan ilki; ussal olanla göstergebilim dışı olanın eklememesini, gündelik yaşamın bağlamı ve toplumsal bağlam içerisindeki anlamlama uygulamaları arasındaki eklememeyi göz önüne alır. İkincisi, anlamlama dizgeleri, düz anlamsal göstergeleri ve bunlara değer yükleyen, Barthes'ın kültürün yan anlamsal ideolojileri dediği özgün kültürel kodları kapsayan çok düzeyli yapılar olması dolayısıyla bütün anlam, çok eklememiş, kodlanmış boyuttan yükselir. Bundan dolayı da toplumsal göstergebilimin temel bilgi kuramsal yaklaşımı, yan anlamın düz anlamı önceliğidir. Hem üretilmiş nesnel dünyanın kendisi hem de onu anlamamız, toplumsal uygulamaların ve bunların toplumsallaşma süreçlerinin görünüşleri olan kodlanmış ideolojilerden kaynaklanır. Bu eklememiş boyut, toplumsal göstergebilimin çözümleme nesnesini oluşturur. Üçüncüsü, anlamlar gündelik yaşamın içine kendi kendilerine yerleşmişlerdir. Deneyim, değer dizgelerini ya da kültür kodlarını oluşturan ve doğrulayan dünyayla

yüz yüze gelmektedir. Yeni gösterilenler, toplumsal etkileşim ve yaşanmış deneyim yoluyla insanlarca sürekli yaratılmaktadır. Dördüncüsü ise toplumlarda göstergeler, geçmiş deneyimlerin, göstergelerin gündelik yaşamdaki kullanım değerleri içinde yaratılmalarının ve malların pazarlanmasında değişim değerlerini de içine alan hiyerarşik güç dizgeleri tarafından ele geçirilmelerinin farklı dereceleri içinde dolaylıdır. Bu nedenle göstergeler yalnızca simgesel anlatımlar değil, toplumsal süreçleri kolaylaştıran araçlar olarak kullanılan anlatımsal simgelerdir. Dolayısıyla göstergeler gerçekte toplumsal etkileşim ortamını kuran gösterge taşıyıcılarıdır (Gottdiener, 2005: 47-49).

Gottdiener'in göstergeleri Marksist bir altyapıyla yeniden yorumlamaya ve toplumun kültür göstergelerini daha detaylı ve gündelik yaşam bağlamında incelemeye olanak verecek şekilde ele aldığı ortadadır. Peki, toplumsal göstergebilimin çalışma nesnesi olan göstergenin, kendinden önceki göstergeden farkı nedir?

4. Toplumsal Göstergebilimin Göstergesi

Toplumsal göstergebilim gösterge değeriyle dünya arasındaki eklemlemeyi çözen bir gösterge modeli kullanır. Bunu da Eco ve Hjelmslev'in çalışmalarından alır. Gösterge bir gösteren ile bir gösterilenden oluşur ya da Hjelmslev'in deyiimiyle "anlatım" (gösteren) ve "içerik"den (gösterilen) oluşur (Gottdiener, 2005: 49-50).

$$\text{Gösterge: } \frac{\text{Gösterilen}}{\text{Biçim}} = \frac{\text{İçerik}}{\text{Gösteren}} = \frac{\text{Töz}}{\text{Anlatım}} = \frac{\text{Biçim}}{\text{Töz}}$$

Çizelge 1: Hjelmslev ve Eco'ya göre göstergenin ayrışması (Gottdiener, 2005: 50)

Bu model aracılığıyla kültürel kodların biçimlerle eklemlemeye giren yolları betimlemek olanaklı hale gelmektedir. Çünkü bu model, ideoloji ile biçimler arasındaki bağıntının bir soyutlamasıdır. Toplumsal göstergebilime göre, ideoloji

toplumsal grupların tam oluşturulmamış değer dizgeleri olarak tanımlanmaktadır. Değer dizgeleri göstergenin içeriğiyle, maddesellik de göstergenin anlatımında karşılık bulur (Çizelge 1). Burada bahsedilmesi gereken bir diğer önemli konu ise, bu model ile hem gösterge göndericinin hem de gösterge alıcısının anlamı istedikleri gibi yorumlamakta özgür oldukları iki yönlü bir ilişki tanımlanmaktadır. Çünkü her boyut kendi toplumsal dinamiğine sahiptir. Dolayısıyla maddi biçimler yalnızca maddi bir varlığı tanımlamamaktadırlar, onlar biçim içerisine düzenlenmiş ideolojik anlamlarla kodlanmıştır. Böylece kodlanmış ideolojiler, toplumsal düzen içerisinde etkileşimler, görünüş kipleri, çevre düzenlemesi ve şeyleştirilmiş kültürel nesnelere olarak maddileşirler (Gottdiener, 2005: 50).

Toplumsal göstergebilimin yapılandırmasına göre kültürel göstergenin ayrıştırılmasına bakıldığında: içeriğin tözü çok eklenmiş ve çok belirlenmiş kültürdür; bir bütün olarak özgün kültürel uygulamalara ilişkin özel kodlanmış ideolojiler için hem kaynak hem de zemin oluşturan toplumun kültürüdür. İçerik biçimi ise, tersine, uygulamada kodlanmış, toplumsal etkileşim ve simgesel davranışlar yoluyla nesnel dünyada maddileştirilmiş özel ideolojilerdir. Anlatım biçimi, kodlanmış ideolojiye karşılık gelen özel biçimsel öğeleri yansıtmaktadır. Anlatımın tözü ise, kodlanmış ideolojilere karşılık gelen, kurgusal nesnelere durumunda maddiliği yalnızca bir metin olsa bile, maddi olarak var olan nesnelere kendilerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda toplumsal göstergebilime göre göstergenin ayrıştırılması çizelge 2'deki gibidir.

		Töz	Kodlanmamış Ideoloji
	İçerik	Biçim	Kodlanmış Ideoloji
Gösterge:	-----	Biçim	Biçimsel Öğeler
	Anlatım	Töz	Maddi Nesnelere / Metin

Çizelge 2: Toplumsal göstergebilime göre göstergenin ayrışması (Gottdiener, 2005: 51)

Bu bağıntının çoklu yapısından da anlaşılacağı üzere her gösterge dizimsel ve dizisel eksenlerin yapılandığı bir anlamlama dizgesinin parçasıdır. Çok anlamlılık verili her kültürel anlatım için kodlanmış ideolojilerin birçok biçiminin kesişimini de içerir.

Toplumsal göstergebilimin temel düşüncesi her kültürel nesnenin kuşaklar boyu tarihi ve toplumsal bağlamı olan bir toplumsal oluşum ya da dizge içerisinde bir kullanım nesnesi olması ve toplumsal yapı içerisindeki anlamlama dizgesinde, farklı mekânsal pratikler ve eklenimlerle, bir bileşen olduğudur. Toplumsal göstergebilimin temelinde çokanlamlılık vardır. Bu bağlamda verili her kültürel nesne için eklenen birçok gösterge dizgesinin bütünselliğinin çözümlenmesi gereklidir. Dahası kültürel nesnelerin ve onların toplumda anlatımsal simgeler olarak kullanılmasının anlamı, kültürel bağlamda etkileşimsel sürecin, belirli anlamsal alanların ve bilgi-güç eklenmesinin bir işlevi olarak kalır. Maddi kültürün anlamı, bağımsız bir gözlemcinin söz merkezci metin çözümlenmesiyle değil, toplumsal göstergebilimsel gösterge modelinde açıklanan ayırıştırma yöntemiyle yani kodlanmış ideoloji ile maddi biçimler arasındaki eklenmenin çözümlenmesiyle bulunabilir. Böylece, kültür üreticileri ile tüketicilerinin bakış açılarını yakalar (Gottdiener, 2005: 53). Bu da toplumu ve toplumsal değerleri yeniden üreten göstergelerin detaylı (toplumsal süreçler bağlamında) incelenmesine ve toplumun gündelik pratiklerinin, kültürünün analiz edilmesine, deşifre edilmesine ve okunmasına olanak tanır.

SONUÇ

Göstergebilimin bir bilim olarak kendini ortaya koyma sürecinde göstergenin niteliği ve anlamları değişim göstermektedir. Yapısalcılık başlangıçta göstergenin toplumsal değerinden bahsetse de pratikte bunun altını dolduramamış hatta göstergenin toplumsal düzlemdeki konumundan uzak kalmıştır. Post yapısalcılık ise yapısalcılığın genel anlam arayışına karşı, bu anlayışı eleştirerek, öznenin sarsılan konumunu tekrar ona vermeye çalışmış ve özne için bir özgürlük alanı açma çabasına girmiştir. Göstergenin bu dolaşım sürecinde toplumsal yönünden oldukça uzaklaşmıştır.

Toplumsal göstergebilim temelde kendini diğer kültür okumaları ve postmodern eleştirinin eksiklikleri üzerinden kurmaktadır. Bu bağlamda kültürel nesnelerin niteliğinde yatan farklı boyutları (fiziksel, anlamsal vb.) ortaya koyarak ona eklenen her bir ögenin içeriğini hem kendi düzleminde hem de toplumsal düzlemde açıklamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de gündelik yaşamı ve kültürü kullananları, toplumdaki iktidarın rolünü dolayısıyla ideolojiyi mevcut göstergebilimsel yöntemlerin üzerine koyarak, kültür okumasındaki eksiklikleri giderme kaygısıyla bir eleştirel söylem uğraşı gerekliliğini vurgulamakta ve bu eleştiriyi gerçekleştirmektedir. Bu da göstergelerin toplumsal süreçlerde nasıl çalıştığını ve toplumun anlaşılması, denetimi, üretimi, yönetimi gibi başlıklar altında göstergelerle ilişkisini anlamayı ya da içerdiği anlamı öngörmeyi sağlamaktadır. Toplumsal göstergebilim için tam olarak ifade edilmesi gereken bir diğer husus ise,

Marksist düşünce üzerine inşa edilmiş olmasıdır. Yani toplumsal göstergebilim göstergebilimselleştirilmiş Marksizm'dir.

KAYNAKLAR

AIELLO, Giorgia. *Theoretical Advances in Critical Visual Analysis: Perception, Ideology, Mythologies, and Social Semiotics*. London: Journal of Visual Literacy, Volume 26, Number 2, p: 89-102, 2006.

AKERSON, Fatma. *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Multilingual, 2005.

ALTER, Jean. *A Sociosemiotic Theory of Theatre*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1991.

BARTHES, Roland. *Göstergebilimsel Serüven*. Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.

BARTHES, Roland. *Göstergebilim İlkeleri*. Çev. Berke Vardar, Mehmet Rifat. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979.

CAMERON, Brad. SANDOR, Christian. MICKAN, Peter. *Social Semiotic Analysis of the Design Space of Augmented Reality*. Switzerland: IEEE International Symposium on Mixed and Augmented Reality, p :105-106, 2011.

COBLEY, Paul. RANDVIIR, Anti. *Introduction: What is Sociosemiotics?* Germany: Semiotica 173. p: 1-40, 2009.

CUCHE, Denys. *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013.

GOTTDIENER, Mark. *Postmodern Göstergeler*. Çev. Erdal Cengiz, Hakan Gür, Arhan Nur. Ankara: İmge Kitapevi, 2005.

GUIRAUD, Pierre. *Göstergebilim*. Çev. Mehmet Yalçın. Ankara: İmge Kitabevi, 2016.

FISKE, John. *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Çev. Süleyman İrvan. Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2014.

FLYNN, Pierce J. *The Ethnomethodological Movement: Sociosemiotic Interpretations*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 1991.

HALLIDAY, Michael, Alexander, Kirkwood. *Language As Social Semiotic: The Social Interpretation Of Language And Meaning*. London: Arnold, 1978.

HODGE, Robert. KRESS, Gunther. *Social Semiotics*. Cambridge: Polity Press, 1988.

JENSEN, Klaus, Bruhn. *The Social Semiotics of Mass Communication*. London: Sage, 1995.

LAGOPOULOS, Alesandros. *Postmodernism, Geography, And The Social Semiotics Of Space*. UK: Society and Space, volume 11, pp: 255-278, 1993.

MEHAWESH, Issa, Mohammad. *The Socio-Seiotic Theory of Language and Translation: An overview*. USA: International Journal of Humanities and Social Science, Vol 4, No 8, p: 87-96, 2014.

MORGAN, Candia. *What Does Social Semiotics Have to Offer Mathematics Education Research?*. Netherlands: Educational Studies in Mathematics. pp:219-245, 2006.

RİFAT, Mehmet. *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2013.

RİFAT, Mehmet. *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Say Yayıncılık, 2014.

RIGGINS, Stephen H. (ed.). *The Socialness of Things: Essays in the Sociosemiotics of Objects*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. 1994.

SARUP, Madan. *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*. Çev. Abdülbaki Güçlü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2004.

SAUSSURE, Ferdinand De. *Genel Dilbilim Yazıları*. Çev. Savaş Kılıç. İstanbul: İthaki Yayınları, 2014.

SAYGIN, Tuncay. *Yapısalcılıktan Postyapısalcılığa*. Der. Armağan Öztürk. Postyapısalcılık Kitabı İçinde, p:7-34. Ankara: Phonex Yayınları, 2010.

VAN LEEUWEN, Theo. *Introducing social semiotics*. London: Routledge, 2005

VOLOŞINOV, Valentin, Nikolayeviç. *Marksizm ve Dil Felsefesi*. Çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

YÜCEL, Tahsin. *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları, 2015.

WELLS, Jason, Matthew. *Social Semiotics As Theory And Practice In Library And Information Science*. UK: Journal of Documentation. pp: 691-708, 2014.